

RAPPORTER

KONKURSER I INDUSTRI OG VAREHANDEL

UTVIKLING, HYPPIGHET OG OMFANG

AV
KNUT FREDRIK STRØM

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO

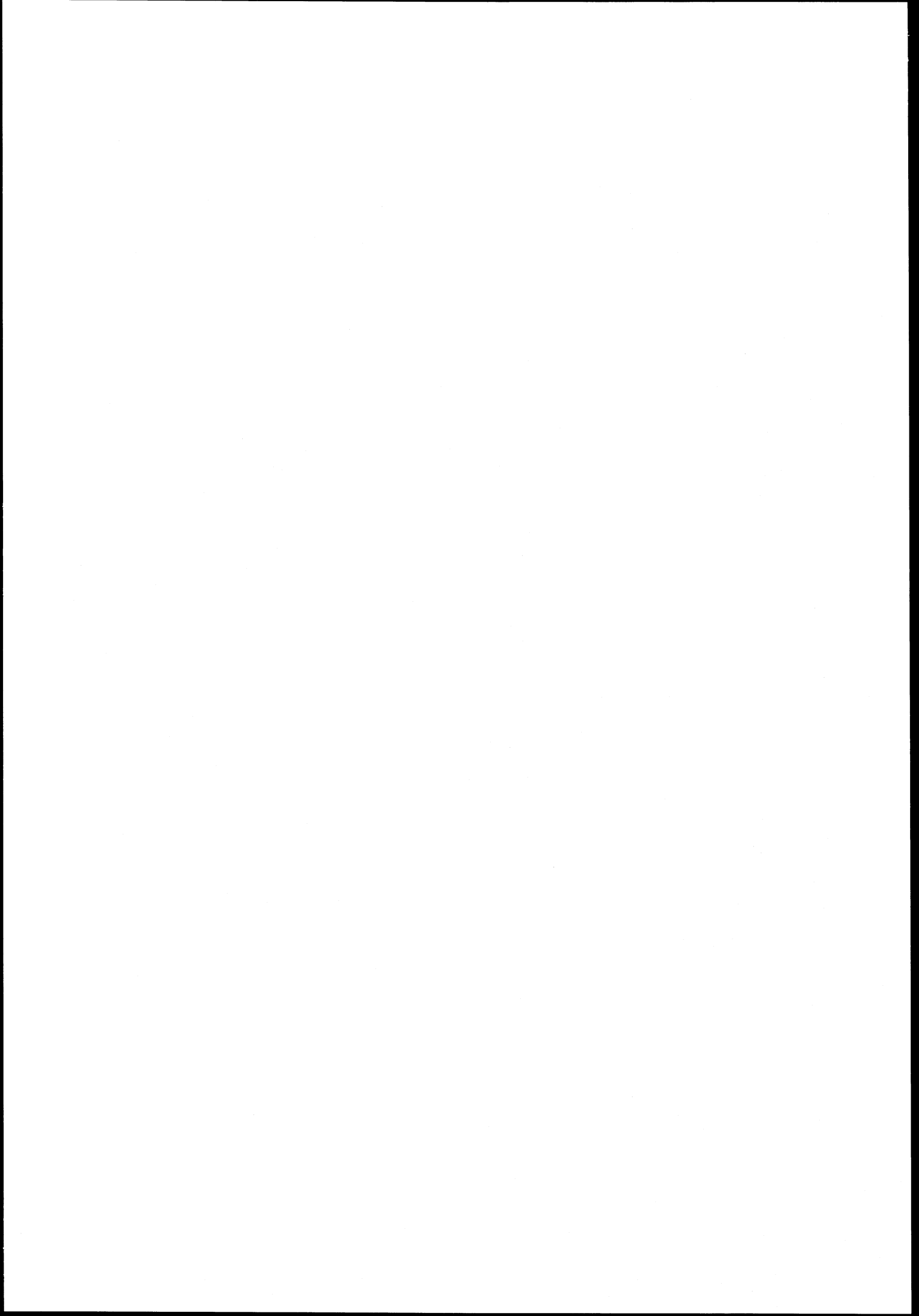
RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 81/20

KONKURSER I INDUSTRI OG VAREHANDEL

UTVIKLING, HYPPIGHET OG OMFANG

AV
KNUT FREDRIK STRØM

OSLO 1981
ISBN 82-537-1569-2
ISSN 0332-8422

FORORD

Statistisk Sentralbyrå publiserer månedlige tall for åpne konkurser og akkordforhandlinger. Byrået har fått mange henvendelser om en mer spesifisert konkursstatistikk. Det har imidlertid ikke foreligget tilstrekkelig tallmateriale til en slik utvidelse av statistikken. Denne rapporten presenterer resultatene av en undersøkelse av konkursernes størrelse og hyppighet. Rapporten behandler primært åpne konkurser i industri og varehandel, men de andre næringene er også med for å gi et totalbilde.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 6. august 1981

Odd Aukrust

INNHOLD

	Side
Figurregister	7
Tabellregister	7
1. Innledning	8
1.1. Bakgrunn og målsetting	8
1.2. Definisjoner	8
1.3. Datagrunnlaget	8
2. Utviklingen i tallet på konkurser	9
2.1. Utviklingen fra 1955 til 1980	9
2.2. Kan konkurstallene brukes som konjunkturindikator?	9
3. Næringsspesifikke konkurranser, geografisk spredning og forholdet mellom bedriftsnedleggelse og konkurser	12
3.1. Konkurshyppigheten i de enkelte næringsgruppene	12
3.2. Geografisk spredning	14
3.3. Konkurser, nedleggelse og nyetablering av bedrifter	16
4. Konkursenes omfang og betydning	18
4.1. Konkursforetakenes størrelse	18
4.2. Berørte arbeidsplasser	21
5. Oppsummering	23
Tabellvedlegg	25
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP)	31

Standardtegn i tabeller

- .. Oppgave mangler
- Null
- 0 Mindre enn 0,5 av den brukte enhet
- 0,0 Mindre enn 0,05 av den brukte enhet

FIGURREGISTER

	Side
2.1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger, privat konsum, vareeksport og bruttoinvestering i fast kapital. Prosentendring fra året før. Faste priser. 1956-1980	10
2.2. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. 1955-1980.	11
3.1. Prinsippskisse av konkursenes rolle i bedrifters og foretaks livsløp	16
3.2. Utviklingen i tallet på konkurser (foretak) og nyetablering og nedleggelse av bedrifter i varehandelen. 1968-1979. 1968 = 100	17

TABELLREGISTER

2.1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger. 1955-1980	9
3.1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. Prosent. 1977-1980	12
3.2. Konkursrater. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger pr. 1 000 foretak. 1976-79	12
3.3. Konkursrater. Åpnede konkurser pr. 1 000 foretak etter næring. 1978-79	12
3.4. Åpnede konkurser. Fylke. 1977-1980	14
3.5. Fylkesfordelte konkursrater. Konkurser pr. 1 000 foretak i industri, engros-handel og detaljhandel. Gjennomsnitt 1978-79	15
3.6. Konkursrater (foretak) og etablerings- og nedleggingsrater for bedrifter. Industri og varehandel. 1977-79	16
4.1. Konkursforetakenes størrelse målt ved omsetningen (eks. moms). Industri, bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel. Åpnede konkurser. 1978-79	18
4.2. Åpnede konkurser i industri og varehandel etter næringsgruppe og omsetningsgruppe. Prosent. 1979	19
4.3. Konkursrate etter sysselsettings- og omsetningsgruppe. Industri og varehandel. Åpnede konkurser pr. 1 000 foretak. 1979	20
4.4. Tallet på sysselsatte i konkursforetak etter næring. Åpnede konkurser. 1979	21
4.5. Åpnede konkurser i industri og varehandel etter næringsgruppe og sysselsettingsgruppe. Prosent. 1979	22

Tabellvedlegg

1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. 1920-1980	26
2. Åpnede konkurser i alt, åpnede akkordforhandlinger i alt og nye åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. 1977-1981 (1. halvår)	28
3. Åpnede konkurser i industri og varehandel etter næringsgruppe. 1979	29

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn og målsetting

De siste tre-fire årene har tallet på konkurser i Norge så vel som i andre europeiske land utviklet seg mot nye rekorder. I Norge representerer 1979 det foreløpige rekordåret i etterkrigstid med 851 åpne konkurser og akkordforhandlinger. 270 av disse var konkurser og akkorder i varehandel. Det er innlysende at konjunkturutviklingen har innflytelse på konkurstillene, men i hvor stor grad spiller andre forhold inn? Vi skal se nærmere på konkursutviklingen i 1970-årene, og spesielt skal vi se nærmere på konkurser i industri og varehandel i 1978 og 1979. Vi vil ikke få svar på alle spørsmål omkring konkursenes utvikling og omfang, men vi skal forsøke å gi en oversikt over konkursforetakenes størrelse og konkursenes hyppighet.

Helst skulle vi hatt data for livsforløpet til hvert enkelt konkursforetak og regnskapstall for det enkelte år. Etableringsdato har det ikke vært mulig å hente fra Byråets sentrale bedrifts- og foretaksregister fordi dette primært er orientert mot bedriftsenhetenes virksomhet i egenskap av produksjonsheter, ikke firmaer. Et foretak eller deler av et foretak kan fortsette virksomheten med nye eiere etter en konkurs, eller foretak kan skifte eiere eller endre virksomheten uten at det registreres som nytt. Bedrifters og foretaks livsforløp er vanskelig å klassifisere entydig, og kan ikke kartlegges fullstendig med utgangspunkt i Byråets registerdata. Regnskapsdata finnes i hovedsak bare for store industri- og engrosforetak og ville ikke dekke mer enn 1-2 prosent av engrosforetakene eller 10 prosent av industriforetakene som har gått konkurs og er med i denne undersøkelsen (1978-79).

1.2. Definisjoner¹⁾

Det kan være hensiktsmessig å ta med definisjoner av noen sentrale begreper innledningsvis.

Konkurs - Rettslig forfølgning av betalingsudyktig (insolvent) debitor. Et bo kan begjæres konkurs av kreditorene ved insolvens eller innstilling av betalingene. Debitor er også selv pliktig til å begjære sitt bo konkurs ved insolvens. I økonomisk forstand er et foretak konkurs når fremmedkapitalen (gjeld) overstiger verdien av foretakets eiendeler.

Akkordforhandling - Rettslig forhandling om avtale mellom debitor og kreditor om delvis ettergivelse eller utsettelse av debtors gjeldsforpliktelser. Om forhandlingene ikke fører fram, kan konkurs åpnes.

Åpnet/sluttet konkurs - Åpnet konkurs er innledet konkurs etter at konkursbegjæring er tatt til følge, og kreditorene overtar boet under skifterettens tilsyn. Når boet er oppgjort, er konkursen sluttet og kreditorene deler boet etter rettsreglenes prioritering. Debitor vil fortsatt hefte for eventuelle udekkede krav i boet etter konkursens avslutning. Det kan gå opptil flere år fra en konkurs er åpnet til den er sluttet. En åpnet konkurs kan også avsluttes med tvangsakkord om kreditorene er enige.

Bedrift - Lokalt avgrenset funksjonell enhet hvor det i hovedsak drives aktiviteter som faller innenfor en bestemt næringsgruppe.

Foretak - Høyere ordens enhet enn bedrift, som oftest sammenfallende med begrepene firma, selskap, lag e.l. (dvs. den juridiske, regnskapspliktige enheten). Et foretak kan bestå av én eller flere bedrifter.

1.3. Datagrunnlaget

Opplysningene om åpne konkurser og akkordforhandlinger som danner grunnlaget for den løpende konkursstatistikken³⁾ (publiseres i Statistisk ukehefte og Statistisk månedshefte), finner vi i Norsk lysingsblad. Ved hjelp av kjennemerkene i Byråets sentrale bedrifts- og foretaksregister²⁾ koplet vi opplysninger om næring, sysselsetting og omsetning til det enkelte foretak. Hovedproblemet med dette arbeidet bestod i at nær halvparten av konkursforetakene i 1978 ikke hadde gitt opplysninger til Byrådet for de 2-3 siste årene de hadde vært i drift. Noe bedre var det for 1979. Vanligvis er frafallet i

1) Kilder: Økonomisk oppslagsbok (Einarson m.fl.), Norges Lover og Statistisk Sentralbyrå.

2) Det innhentes oppgaver til dette registeret ved de såkalte navnekortundersøkelsene. Imidlertid blir ikke alle næringer ajourholdt årlig. 3) NOS Kredittmarkedsstatistikk, lån, obligasjoner, aksjer m.v.

Byråets navnekortundersøkelser omlag 5 prosent, inklusive foretak som har opphørt i løpet av året. Det betyr at konkursforetakene er overrepresentert i frafallsmassen. Vi har forsøkt å løse frafallsproblemet ved å nytte tall fra bedriftstillingen 1974 for foretak som ikke har gitt oppgaver de siste 3 årene. Forutsetningen er at foretaket var i virksomhet i 1974. På denne måten har vi fått omsetningstall for i alt 78 prosent av alle foretakene som gikk konkurs i 1978 og 84 prosent av alle foretakene i 1979. For varehandelsforetakene har vi fått omsetningstall for 87 prosent av 1978-konkursene og 89 prosent av 1979-konkursene. For industriforetakene var andelene henholdsvis 88 og 93 prosent. Frafaller er dermed brakt ned på et tilfredsstillende nivå. En analyse av materialet vil imidlertid være begrenset av at vi må sammenlikne omsetnings- og sysselsettingstall basert på ulike år i perioden 1974-78. Ved å nytte en relativt grov inndeling i grupper gir materialet likevel et tilstrekkelig grunnlag for en analyse. Tabellene basert på dette materialet vil bare inneholde tall for åpne konkurser, ikke akkordforhandlinger. Dette er gjort for å unngå dobbeltregistrering av konkurser etter forutgående akkordforhandlinger. Flere av tabellene i kapittel 2 og 3 og i tabellvedlegget inneholder både åpne konkurser og akkordforhandlinger. Det vil framgå av tabelloverskrifter og fotnoter hva det refereres til. I teksten brukes "konkurser" mer generelt om begge deler. Omfanget av foretak som inngår i beregningene er noe større enn det som vanligvis publiseres i NOS-publikasjonene (Norges offisielle statistikk). Særlig gjelder dette i forhold til NOS Industristatistikk som ikke har med enmannsbedrifter i tabellene.

2. UTVIKLINGEN I TALLET PÅ KONKURSER

2.1. Utviklingen fra 1955 til 1980

Statistisk Sentralbyrå har publisert oppgaver over åpne konkurser og akkordforhandlinger siden 1920. Tabell 2.1 viser utviklingen i tallet på konkurser fra 1955 og fram til i dag. Tall for konkurser før 1955 finnes i vedleggstabell 1.

Tabell 2.1. Åpne konkurser og akkordforhandlinger. 1955-1980

År	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
Åpne konkurser og akkordforhandlinger	360	377	332	374	312	316	339	326	338	335	302	324	312

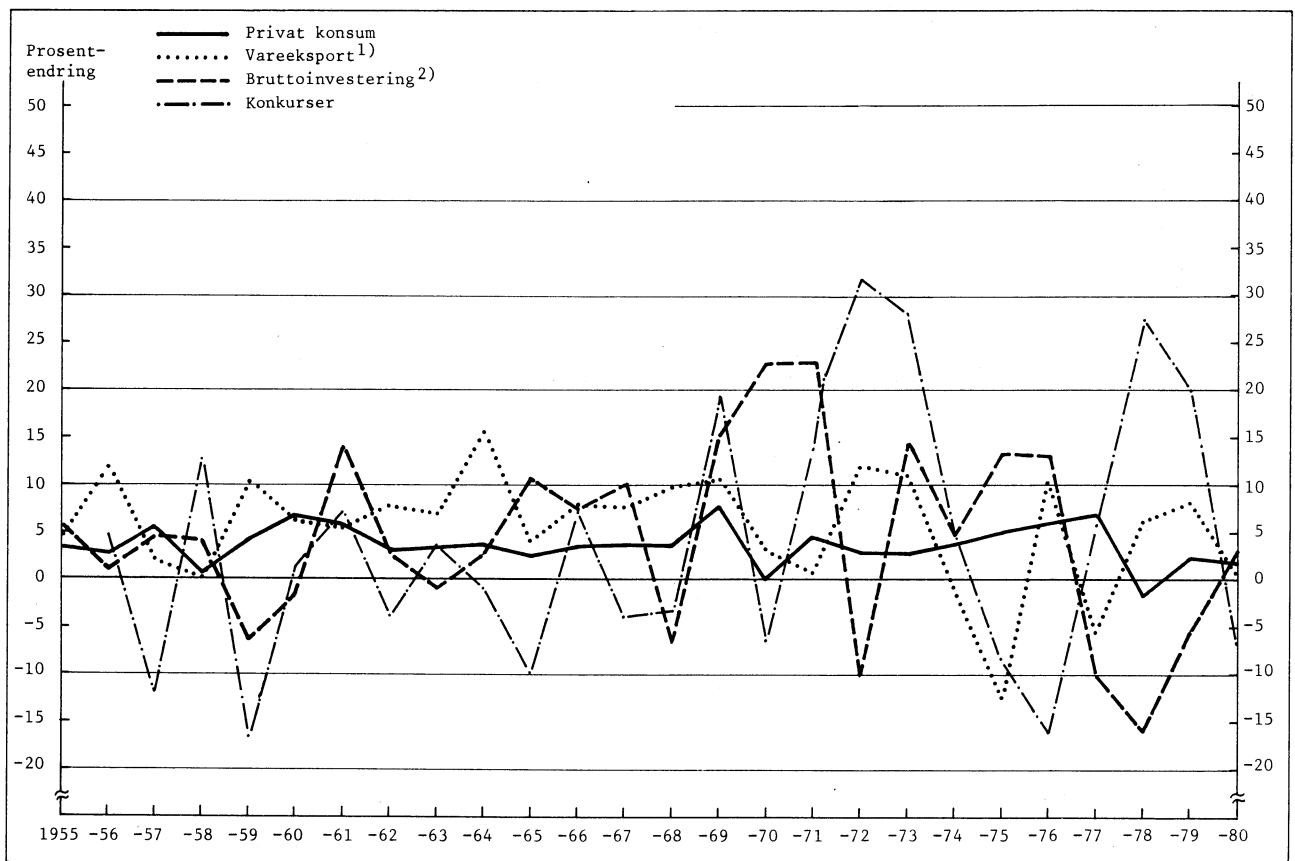
	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Åpne konkurser og akkordforhandlinger	302	361	338	385	507	649	681	626	526	557	710	851	796

Rundt 1972 ser vi et skifte i nivået fra 3-400 konkurser til 5-800 konkurser årlig i den siste tredjedelen av perioden. Det synes rimelig å tilskrive denne nivåøkningen mer økonomisk urolige tider, men det har i hele perioden også vært betydelige svingninger i konkurstallet. Verken nivåendringene eller de periodiske svingningene kan skyldes endringer i den totale bedriftsmassen. Vi skal i det etterfølgende avsnittet se nærmere på samvariasjonen med visse etterspørselsfaktorer. Senere skal vi også drøfte forholdet mellom konkurser, etableringer og nedleggelse. Hovedtyngden av framstillingen videre vil likevel ligge på konkursernes hyppighet og omfang de siste par årene.

2.2. Kan konkurstallene brukes som konjunkturindikator?

Et foretak er i økonomisk forstand konkurs når gjeld (fremmedkapital) overstiger aktivas verdi (til markedspris). Lavere egenkapitalandel betyr høyere fremmedkapitalandel, og dermed dårligere vern mot konkurs. En periode med lav kapitalavkastning på grunn av markedssvikt kan svekke soliditeten i foretakene. Økt rentenivå vil medføre krav om høyere kapitalavkastning. Ugunstig eller usikker markedsutvikling både for konsum- og kapitalvarer kan føre til nedvurdering av aktiva (varelager, maskiner, bygninger etc.). Sviktende konjunkturer vil derfor som oftest påvirke kapitalstrukturen i retning av reduksjon i foretakenes soliditet. La oss nå se hvorledes tallet på konkurser har utviklet seg i forhold til noen indikatorer på etterspørselen etter konsumvarer, produksjonsmidler og eksportvarer. Figur 2.1 viser prosentvis årlig endring i tallet på konkurser, privat konsum, vareeksport og bruttoinvestering.

Figur 2.1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger, privat konsum, vareeksport og bruttoinvestering i fast kapital. Prosentendring fra året før. Faste priser. 1956-1980

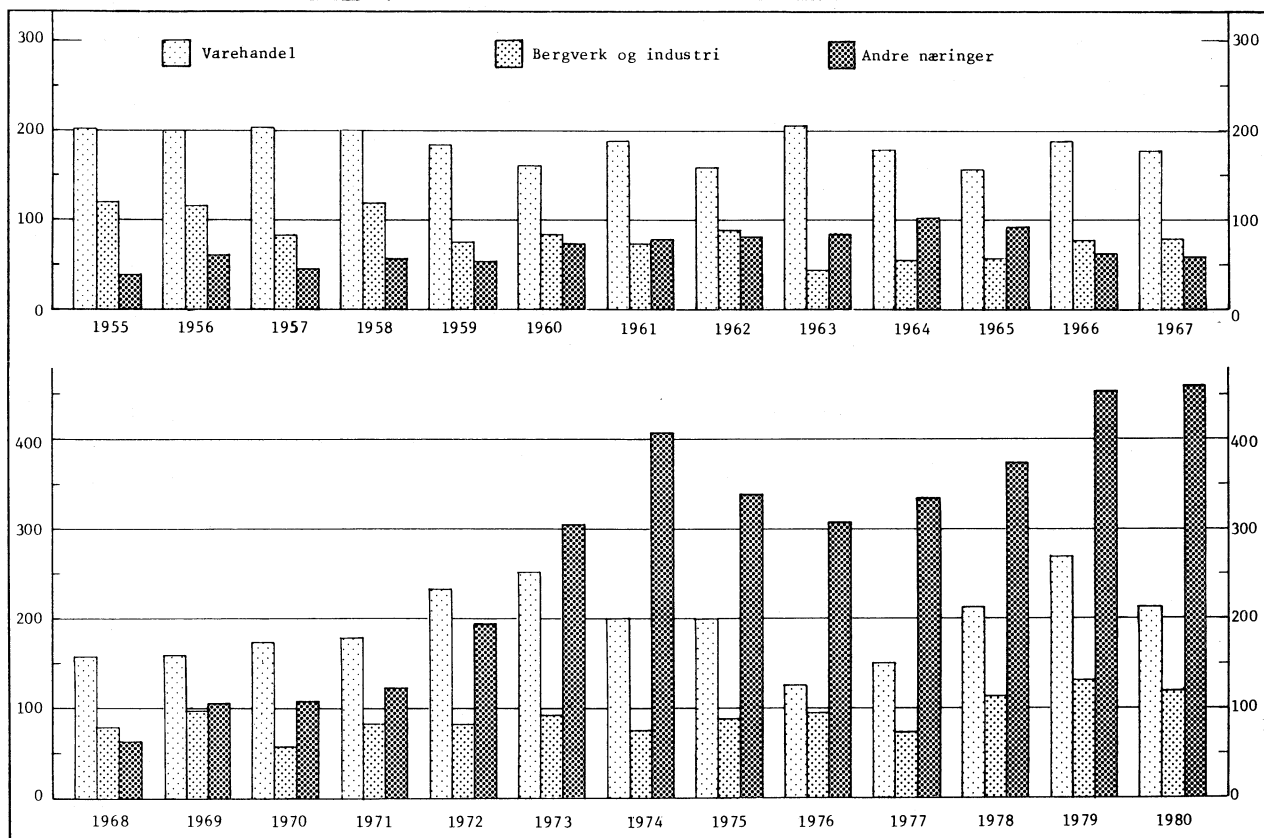
1) Unntatt råolje og naturgass

2) Private bedrifter (private og offentlige bedrifter 1956-61)

K i l d e : NOS Nasjonalregnskap, NOS Kredittmarkedstatistikk.

Med unntak for bruttoinvesteringene ser vi ingen umiddelbar sammenheng mellom konkurstallene og de andre indikatorene. Bruttoinvesteringstilveksten synes å ha utviklet seg i motfase av endringene i antall konkurser¹⁾. I og for seg synes dette å være et rimelig resultat. Det kan tenkes at en periode med høy investeringstakt etterfølges av en periode med økning i konkurstallene²⁾. I tidsrommet fra 1955 til 1971 var konkurstallet forholdsvis stabilt med gjennomsnittlig 360 åpne konkurser og akkordforhandlinger pr. år. Fra 1972 til 1980 har det vært langt større svingninger og tallet på konkurser har ligget på et vesentlig høyere nivå med ca 650 konkurser årlig.

Figur 2.2. Åpne konkurser og akkordforhandlinger etter næring. 1955-1980

Av figur 2.2 ser vi at konkursene har utviklet seg noenlunde parallelt i bergverksdrift og industri og i varehandel. Vi ser også at det har vært en kraftig økning i tallet på konkurser i andre næringer, med et stort sprang i 1972-1973²⁾. Endringer i bruttoinvesteringene påvirker neppe industri og engros-handel på samme måte, selv om engros-handelen er en betydelig leverandør av investeringsvarer. Det er mulig å stille opp en lang rekke hypoteser om årsakssammenhengen. Dessuten er bruttoinvestering i faste priser et usikkert tall i nasjonalregnskapet. Det vil også være nødvendig å trekke inn penge- og kredittmarkedet og rentenivået som forklaringsfaktorer. Bortsett fra de siste par årene har det imidlertid vært relativt små endringer i penge- og kredittpolitikken. Utviklingen i tallet på åpne konkurser og akkordforhandlinger synes å ha en syklisk komponent som ikke utelukkende er konjunkturbestemt. Svingningene kan henge sammen med svingninger i etableringshyppigheten av bedrifter. Vi har ikke pålitelige tall for denne hyppigheten over tilstrekkelig langt tidsrom til å få prøvet hypotesen, men vi skal komme nærmere inn på forholdet mellom nyetablering, nedleggelse og konkurser i kapittel 3.

1) Endringer i konkurstallene er positivt korrelert med endring i bruttoinvesteringene med et "lag" på 2 år (den multiple korr. koeff. = 0,44 i den lineære regresjonsmodellen: $K_t = \delta + \beta J_{t-2} + e$, ($\beta = 0,77$) der K = relativ endring i konkurstallet fra år $t-1$ til t , J_{t-2} = relativ endring i bruttoinvesteringene fra år $t-3$ til $t-2$, δ, β = koeffisienter, e = feilledd) 2) En konkursbølge i 20-årene falt sammen med et fall i investerings- og konsumvekstraten. Etter en forholdsvis lang periode med sterk vekst i bruttoinvesteringen og privat konsum fram mot 1920 fikk vi en sterk økning i tallet på åpne konkurser i 1921. Det høyeste tallet ble nådd i 1926 med hele 1 842 åpne konkurser og akkordforhandlinger (se vedleggstabell 1). 3. Det har ikke vært mulig å bringe på det rene hvor mange konkurser som har sammenheng med innføringen av merverdiavgift (1970). Skattemyndighetene begjærer årlig mange foretak konkurs på grunn av manglende innbetaling av avgift. Noen samlet oversikt over antallet finnes ikke.

3. NÆRINGSSPESIFIKKE KONKURS RATER, GEOGRAFISK SPREDNING OG FORHOLDET MELLOM BEDRIFTSNEDLEGGELSER OG KONKURSER

3.1. Konkurshyppigheten i de enkelte næringsgruppene

Tabell 3.1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. Prosent. 1977-1980

	1977	1978	1979	1980
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
Jord og skogbruk	0,2	0,4	0,1	0,8
Bergverksdrift og industri	14,4	16,0	15,5	15,6
Bygg- og anleggsvirksomhet	13,5	14,9	13,0	15,3
Varehandel	26,9	29,9	31,4	26,9
Transport, lagring m.v.	14,0	12,7	10,6	11,7
Andre næringer	31,0	26,1	29,2	29,7

Varehandelen er den næring som har de fleste konkursene i absolutt forstand. Vi skal se nærmere på konkursenes hyppighet i de enkelte næringene. Nivåforskjellen mellom tallene i tabell 3.2 og tabell 3.3 skyldes at rene akkorder, lønsmottakerbo og uidentifiserte konkurser er holdt utenfor i tabell 3.3.

Tabell 3.2. Konkursrater. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger pr. 1 000 foretak¹⁾. 1976-79

	1976	1977	1978	1979
Alle næringer	3,2	3,4	4,3	4,9
Industri	5,2	4,0	6,4	7,2
Varehandel	3,0	3,6	5,1	6,4

1) Unntatt offentlig administrasjon, forsvar, politi, rettsvesen og grunnskoler.

Tabell 3.3. Konkursrater. Åpnede konkurser¹⁾ pr. 1 000 foretak²⁾ etter næring. 1978-79

Næringsgruppe	Konkurser pr. 1 000 foretak	
	1978	1979
I alt ¹⁾	4,1	4,6
1 Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	0,7	0,2
2 Bergverksdrift	-	1,5
3 Industri	5,9	6,3
31 Produksjon av næringsmidler, drikkevarer og tobakksvarer	4,1	5,4
32 Produksjon av tekstilvarer, bekledningsvarer, lær og lærvarer	7,7	6,9
33 Produksjon av trevarer	7,1	5,1
34 Treforedling, grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	3,8	5,6
35 Produksjon av kjemiske produkter, mineraloljekull-, gummi- og plastprodukter	10,8	5,6
36 Produksjon av mineralske produkter	2,6	6,4
37 Produksjon av metaller	17,7	29,1
38 Produksjon av verkstedsprodukter	8,4	7,1
39 Industriproduksjon ellers	1,6	5,9
5 Bygge- og anleggsvirksomhet	3,8	3,8
61,62 Varehandel	4,6	6,1
61 Engros- og agenturhandel	5,3	6,3
611 Engroshandel med konsumvarer	8,3	7,0
612 Engroshandel med produksjonsmidler	4,9	6,4

1) Nye konkurser og konkurser etter forutgående akkordforhandlinger. Lønsmottakerbo og uidentifiserte konkurser er holdt utenfor (ca. 140 konkurser i 1979).

2) Se note 1 i tabell 3.2.

Tabell 3.3 (forts.). Konkursrater. Åpnede konkurser¹⁾ pr. 1 000 foretak²⁾ etter næring. 1978-79

Næringsgruppe	Konkurser pr. 1 000 foretak	
	1978	1979
613 Engroshandel med motorkjøretøyer, brensel og drivstoff	9,5	11,5
614 Agenturhandel	2,3	4,9
62 Detaljhandel	4,3	5,9
621 Varehushandel	-	-
622 Detaljhandel med nærings- og nytelsesmidler	2,8	3,8
Herav: 6221, 6222 Landhandel og kolonialvarehandel	2,8	4,6
6231 Detaljhandel med skotøy	1,7	3,4
6232-		
39 Detaljhandel med beklednings- og tekstilvarer unntatt skotøy	7,9	7,0
6241 Detaljhandel med møbler og tepper	10,6	20,1
6242 Detaljhandel med radio, fjernsyn, lamper og elektriske art. .	8,0	21,7
6249 Detaljhandel med innbo ellers	2,7	2,5
625 Detaljhandel med jern- og fargevarer, glass, steintøy og sportsutstyr	3,4	7,4
Herav: 6253 Detaljhandel med sportsutstyr	5,2	10,2
626 Detaljhandel med ur, optiske artikler, musikkinstrumenter, gull- og sølvvarer	1,8	5,7
Herav: 6263 Detaljhandel med musikkinstrumenter	10,3	22,6
6271 Detaljhandel med motorkjøretøyer, deler og rekvisita	12,9	12,5
6272 Detaljhandel med bensin og smøreoljer	4,5	4,0
629 Detaljhandel ellers	2,4	2,6
63 Hotell- og restaurantdrift	2,1	3,2
7 Transport, lagring, post og telekommunikasjoner	4,1	3,6
Herav: 7113 Drosje- og turbiltransport	1,2	2,2
7114 Leiebiltransport	4,7	3,7
95 Personlig tjenesteyting	1,5	2,1
Andre næringer og uoppgitt næring unntatt offentlig administrasjon, forsvar, politi, rettsvesen og grunnskoler	5,0	6,3

1) Se note 1 side 12. 2) Se note 2 side 12.

Det er om lag samme konkurshyppighet i varehandelen som i industrien både i 1978 og 1979. Blant industrinæringene peker produksjon av metaller seg ut med rekordraten 29 konkurser pr. 1 000 foretak. Det er imidlertid en liten næring, bare vel 100 foretak. Av de større næringene er det verkstedproduksjon og tekstilproduksjon som ligger høyest med ca. 7 konkurser pr. 1 000 foretak i 1979. I detaljhandelen er møbler og innbo en utsatt bransje med over 20 konkurser pr. 1 000 foretak i 1979. Rekorden innen varehandel hadde detaljhandel med musikkinstrumenter med nær 23 konkurser pr. 1 000 foretak i 1979. Det er riktig nok en liten bransje, ca. 350 foretak, men det er vanskelig å innse hvorfor den peker seg så spesielt ut. Bilbransjen har hatt store problemer de siste årene. Dette avtegner seg også i konkurstillene. I 1979 var det om lag 12 konkurser pr. 1 000 foretak både i engros- og detaljhandel med motorkjøretøyer (inkluderer også bilrekvisitaforretninger). De fleste næringsgruppene hadde en markant økning i konkurseratene fra 1978 til 1979. Flere av detaljhandelsbransjene doblet konkurseratene. Det gjaldt blant annet detaljhandel med skotøy (som forøvrig lå nokså lavt), møbler, radio, fjernsyn mv., sportsutstyr og musikkinstrumenter. Detaljhandel med beklednings- og tekstilvarer unntatt skotøy gikk noe ned, men raten lå fortsatt noe over gjennomsnittet. Detaljhandel med motorkjøretøyer og bensin gikk også noe tilbake, men motorkjøretøyer, deler og rekvisita lå fortsatt høyt over gjennomsnittet. I landhandel og kolonialvarehandel var det betydelig økning i konkurseratene fra 1978 til 1979, men bransjen lå fortsatt under gjennomsnittet for detaljhandelen.

Laveste konkurstrate finner vi i primærnæringene. Raten gikk ned fra 0,7 i 1978 til 0,2 pr. 1 000 foretak (bønder, fiskere mv. registrert som arbeidsgivere)¹⁾ i 1979. Transportvirksomhet, herunder drosjetransport, og personlig tjenesteyting hadde forholdsvis lave konkurstrater.

Som en oppsummering kan vi si at primærnæringene og tertiærnæringene unntatt varehandel var de minst utsatte, og at enkelte industri- og varehandelsbransjer var de mest utsatte med hensyn til konkurser i 1978 og 1979.

3.2. Geografisk spredning

Tabell 3.4. Åpnede konkurser. Fylke. 1977 - 1980

Fylke	1977	1978	1979	1980
I ALT	538	671	800	765
Østfold	30	41	46	43
Akershus	63	57	73	94
Oslo	130	164	174	127
Hedmark	31	35	38	44
Oppland	9	24	33	19
Buskerud	24	32	45	45
Vestfold	40	34	38	39
Telemark	20	25	28	24
Aust-Agder	7	9	9	18
Vest-Agder	15	17	17	18
Rogaland	15	37	36	29
Hordaland	29	36	65	63
Sogn og Fjordane	11	12	9	12
Møre og Romsdal	33	40	57	33
Sør-Trøndelag	20	22	23	29
Nord-Trøndelag	12	14	22	18
Nordland	24	37	45	46
Troms	13	22	26	46
Finnmark	12	13	16	18

Oslo har rimeligvis det høyeste tallet på konkurser. Andelen av konkursene har imidlertid sunket fra 24 prosent i 1977 til 17 prosent i 1980. I enkelte andre fylker har tallet på konkurser økt kraftig i samme periode. Vi skal undersøke om konkursene i industri og varehandel er skjevt fordelt geografisk, og har derfor beregnet konkurstrater på fylkesnivå for disse næringene.

1) Dette skulle tilsa at raten er overvurdert siden sjølstendige bønder, fiskere mv. som ikke er arbeidsgivere, er holdt utenfor foretaksmassen. På den annen side er trolig en betydelig del av de uidentifiserte konkursene nettoppbønder og fiskere. Totaleffekten går i retning av at raten noenlunde er representativ for den del av foretaksmassen vi har med i beregningene.

Tabell 3.5. Fylkesfordelte konkurserater. Konkurser pr. 1 000 foretak i industri, engroshandel og detaljhandel. Gjennomsnitt 1978-79

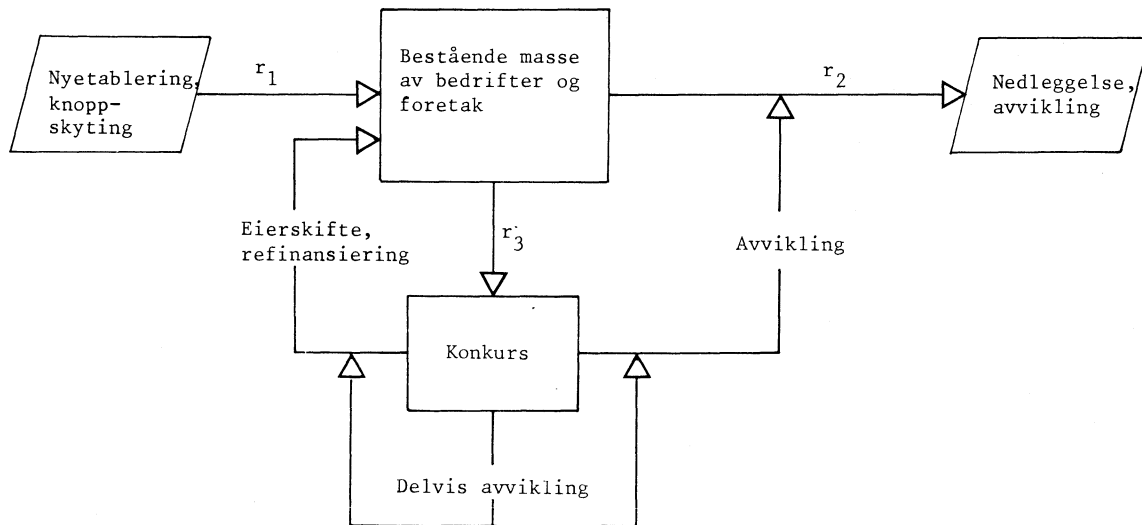
Fylke	Industri	Engros- og agenturhandel	Detaljhandel
I ALT	6,1	5,8	5,1
Østfold	4,5	2,9	4,6
Akershus	5,0	3,0	5,1
Oslo	4,8	7,8	6,3
Hedmark	7,5	5,6	7,3
Oppland	4,9	4,1	6,2
Buskerud	4,7	2,4	3,9
Vestfold	6,3	7,4	4,6
Telemark	7,7	7,6	4,4
Aust-Agder	3,0	3,2	3,7
Vest-Agder	4,1	3,8	3,1
Rogaland	3,9	6,6	4,5
Hordaland	5,1	5,0	4,3
Sogn og Fjordane	6,1	-	2,0
Møre og Romsdal	8,4	6,4	5,5
Sør-Trøndelag	7,0	3,3	3,9
Nord-Trøndelag	7,0	6,2	5,4
Nordland	13,2	5,2	3,5
Troms	4,5	7,1	9,2
Finmark	7,2	3,6	6,4

På fylkesnivå blir konkurstillene små og tilfeldige variasjoner kan gi store utslag. For å redusere virkningene av dette har vi beregnet fylkesratene som gjennomsnitt av 1978 og 1979.

Agderfylkene og Rogaland har de laveste konkurseratene innen industri. Nordland har den høyeste raten med 13 konkurser pr. 1 000 foretak, mer enn det dobbelte av landsgjennomsnittet. Ellers er det forholdsvis små variasjoner mellom fylkene. I engroshandelen er det særlig Oslo som trekker opp gjennomsnittet med nær 8 konkurser pr. 1 000 foretak. Østfold, Akershus og Buskerud ligger lavt med 3 konkurser eller færre pr. 1 000 foretak. Sogn og Fjordane hadde ingen konkurser i det hele tatt, men har heller ikke mange engrosforetak (færre enn 200 foretak). I detaljhandelen er det 2 fylker som peker seg ut. Sogn og Fjordane hadde en meget lav rate med bare 2 konkurser pr. 1 000 foretak. Dette kan virke litt forbausende siden vi her har et utpreget "utkantbutikk"-fylke der store deler av detaljhandelen har et svakt befolkningsgrunnlag. Nordland er også et fylke med mange utkant-kommuner. Også her er konkurseraten lav. I Troms derimot er konkurseraten forholdsvis høy med over 9 konkurser pr. 1 000 foretak. Det er vanskelig å se noen umiddelbar forklaring på dette. Tilfeldige svingninger i konkurstillene spiller også inn, selv om vi har brukt 2-års gjennomsnittstall. De absolutte konkurstillene er tross alt svært lave i mange av fylkene.

3.3. Konkurser, nedleggelse og nyetablering av bedrifter

Figur 3.1. Prinsippskisse av konkursenes rolle i bedrifters og foretaks livsløp.

r_1 = etableringsrate, bedrifter. Nyetableringer pr. 1 000 bedrifter. Jfr. tabell 3.6

r_2 = nedleggingsrate, bedrifter. Oppførte bedrifter pr. 1 000 bedrifter. Jfr. tabell 3.6

r_3 = konkursrate, foretak. Nye konkurser og akkordforhandlinger pr. 1 000 foretak. Jfr. tabell 3.6

Det hefter betydelig usikkerhet til beregningene av antall nyetablerte og nedlagte bedrifter, og vi kan heller ikke uten videre sammenlikne bedriftsetableringer og nedlegginger med firmaers etablering og opphør. Av figuren framgår det at bedrifters og foretaks livsløp danner et komplekst bilde som er vanskelig å kartlegge i detalj. De fleste bedriftene er imidlertid énbedriftsforetak, og tolkningsproblemene blir derfor ikke så store¹⁾.

Tabell 3.6. Konkursrater (foretak) og etablerings- og nedleggingsrater for bedrifter¹⁾. Industri og varehandel. 1977-79

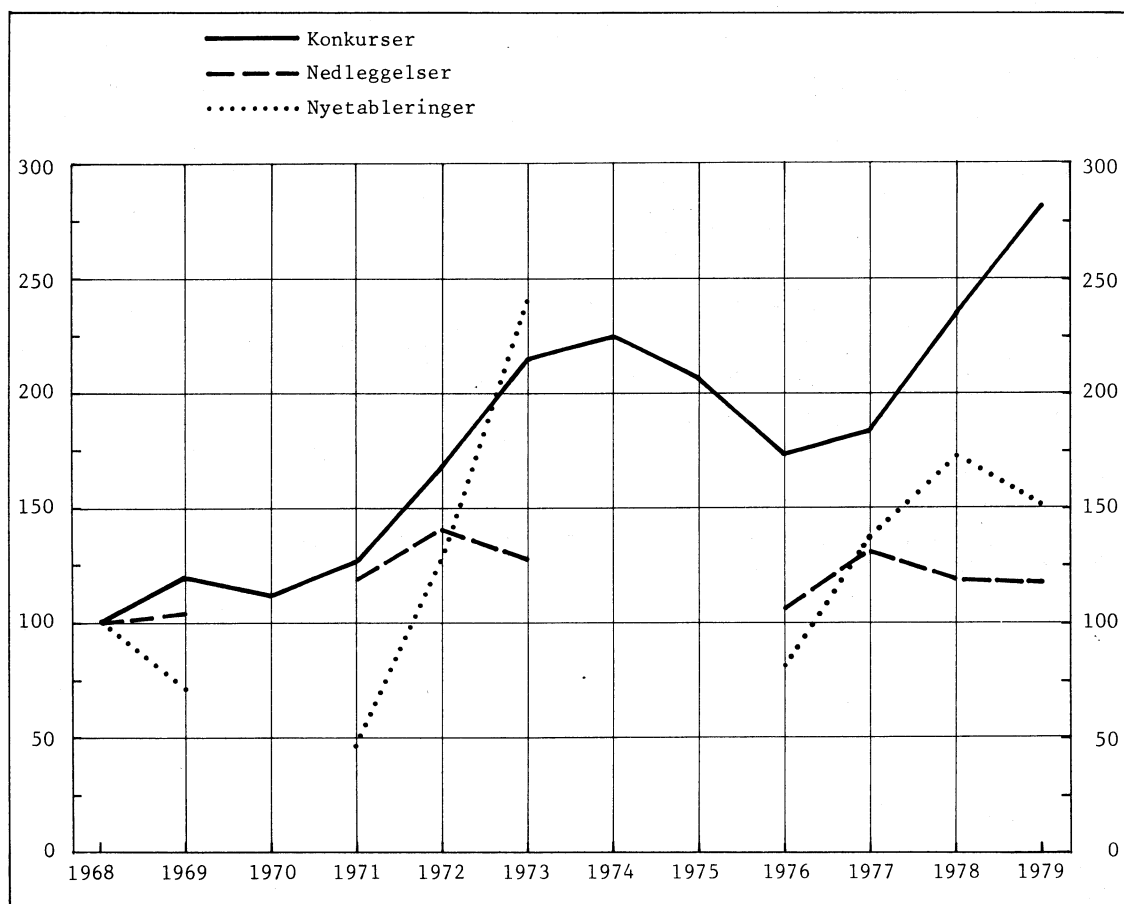
	1977		1978		1979	
	Industri	Varehandel	Industri	Varehandel	Industri	Varehandel
Etableringsrate. ³⁾ Pr. 1 000 bedrifter (r_1)	44,5	48,9	50,6	61,4	49,0	54,6
Nedleggingsrate. ⁴⁾ " " " (r_2)	66,5	45,6	58,6	40,5	53,5	40,8
Konkursrate ²⁾ . Pr. 1 000 foretak (r_3) ...	4,0	3,6	6,4	5,1	7,2	6,4

1) Se definisjon av bedrift og foretak side 8. 2) Åpne konkurser og akkordforhandlinger. 3) Etableringer i industri gjelder siste kvartal av foregående år og de tre første kvartalene av beregningsåret. 4) Nedleggelser i industri gjelder siste 3 kvartaler av foregående år og første kvartal av beregningsåret.

Vi ser av tabellen at etablerings- og nedleggingsratene utvikler seg noe forskjellig i industri og varehandel. Det mest interessante for oss er imidlertid forholdet mellom konkurs- og nedleggingsrater (r_3/r_2). Siden disse to ratene ikke målt i helt samme dimensjon, skal vi bare grovt anslå utviklingen i forholdstallet. Fra 1977 til 1979 har forholdet mellom konkurs- og nedleggingsratene steget fra omlag 1:12 til 1:6 i varehandelen, og fra 1:16 til 1:7 i industrien. Det betyr at konkursene spilte en langt større rolle for bedriftsnedleggelsene i industri og varehandel i 1979 enn 1) 80-90 prosent av nyetableringer/nedleggelser i varehandel er énbedriftsforetak.

tidligere. Totalt sett berører konkursene likevel bare en begrenset del av bedriftsnedleggelsene. Muligens er nedleggingsratene mer konjunkturbestemt enn konkursratene siden de fleste bedriftsavviklingene skjer uten akkord- eller konkursbehandling. Imidlertid vil både gode og dårlige tider kunne ha samme ytre strukturpåvirkende effekt med hensyn til nedleggelse. Såvel høykonjunktur som lavkonjunktur innebærer høyt omstillingstempo der de minst lønnsomme bedriftene må legge ned. I perioden 1977-79 har nedleggingsraten faktisk gått noe ned, mens konkursraten har økt. Både den korte perioden og usikkerheten i tallmaterialet (av måleteknisk karakter) tilsier at vi er forsiktige med å trekke konklusjoner. For varehandelens vedkommende skal vi imidlertid sammenlikne en indekstutvikling av tallet på bedriftsetableringer, -nedleggelse og konkurser i perioden 1968-1979. Det er brudd i tallseriene for årene 1970¹⁾ og 1974-75²⁾.

Figur 3.2. Utviklingen i tallet på konkurser (foretak) og ny etablering og nedleggelse av bedrifter i varehandelen. 1968 = 100.

Tallet på nyetableringer svingte kraftig i perioden. Tallene er noe usikre, men det er tydelig samvariasjon med konkurstillene. Det ville vært interessant å sammenlikne dette med bruttoinvesteringene, men sikre tall for bruttoinvesteringene i varehandelen finnes ikke. I tråd med hva vi antok, ser vi at tallet på bedriftsnedleggelse varierer i langt mindre grad enn tallet på konkurser. Bedriftsnedleggelsenes samvariasjon med konkursene er det vanskelig å si noe om siden variasjonen i nedleggelsene er små i forhold usikkerheten i materialet³⁾. Konkursene berører bare en begrenset del av alle bedriftsnedleggelse, men er i større grad enn nedleggelsene påvirket av ytre økonomiske forhold (i hvert på kort sikt).

1) Usikre tilgangsdata på grunn av omlegging til merverdiavgift.

2) Bedriftstelingen 1974 påvirker tilgangstallene.

3) For eks. vil selv mindre endringer i ajourføringsrutinene for bedrifter og foretaksregisteret i Byrået påvirke tallene i betydelig grad.

4. KONKURSENE OMFANG OG BETYDNING

4.1. Konkursforetakenes størrelse

Vi har valgt å la foretakenes sist kjente omsetning indikere foretakenes størrelse. Tall for realkapital, egenkapital o.l. finnes bare for et fåtall av foretakene¹⁾, og sysselsettingstallene er på grunn av beregningsmetoden (jfr. kap.1.3) mer usikre enn omsetningstallene.

Tabell 4.1. Konkursforetakenes størrelse målt ved omsetningen (eksl. moms)¹⁾. Industri, bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel. Åpnede konkurser 1978-1979

Næringsgruppe	Omsetningsgruppe (1 000 kr)									
	1978					1979				
	I alt	Uopp- gitt	1- 999	1 000- 4 999	5 000 og over	I alt	Uopp- gitt	1- 999	1 000- 4 999	5 000 og over
I alt	403	57	224	83	39	486	51	261	133	41
Industri	106	13	48	23	22	114	8	51	36	19
Bygge- og anleggs- virksomhet	105	20	67	16	2	115	16	78	16	5
Varehandel	192	24	109	44	15	257	27	132	81	17

1) Omsetning hentet fra ett av årene 1974-78.

Hovedtyngden av konkursforetakene var små. Bare 9 prosent av foretakene med kjent omsetning hadde 5 mill.kroner eller mer i oppgitt omsetning. Andelen med uoppgitt omsetning var bare 10 prosent slik at datagrunnlaget må sies å være tilstrekkelig. For de andre næringene som vi her har valgt å holde utenfor, hadde 1/3 av foretakene uoppgitt omsetning. Vi skal se nærmere på den relative størrelsesfordelingen innen de enkelte næringsgruppene for foretak med oppgitt omsetning i industri og varehandel.

1) Det utarbeides årlig regnskapsstatistikk for industri- og engrosforetak med mer enn 50 sysselsatte (NOS Regnskapsstatistikk).

Tabell 4.2. Åpnede konkurser¹⁾ i industri og varehandel etter næringsgruppe og omsetningsgruppe²⁾.
 Prosent. 1979

Næringsgruppe	Antall foretak	I alt	Næringsgruppe					
			1- 499	500- 999	1 000- 1 999	2 000- 4 999	5 000- 9 999	10 000 og over
I alt	336	100,0	33,9	20,5	19,3	15,5	4,5	6,3
3 Industri	106	100,0	34,0	14,2	19,8	14,2	8,5	9,4
31 Produksjon av næringsmidler, drikkevarer og tobakksvarer	12	100,0	33,3	16,7	8,3	8,3	8,3	25,0
32 Produksjon av tekstilvarer, be- kledningsvarer, lær og lærvarer .	9	100,0	33,3	-	33,3	11,1	11,1	11,1
33 Produksjon av trevarer	18	100,0	22,2	16,7	33,3	11,1	5,6	11,1
34 Treforedling, grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	11	100,0	63,6	9,1	9,1	9,1	9,1	-
35 Produksjon av kjemiske produkter, mineraloljekull-, gummi- og plastprodukter	3	100,0	33,3	33,3	-	33,3	-	-
36 Produksjon av mineralske produk- ter	4	100,0	50,0	25,0	-	25,0	-	-
37 Produksjon av metaller	3	100,0	-	-	33,3	-	-	66,7
38 Produksjon av verkstedprodukter	42	100,0	33,3	14,3	16,7	19,0	11,9	4,8
39 Industriproduksjon ellers	4	100,0	25,0	25,0	50,0	-	-	-
6 Varehandel	230	100,0	33,9	23,5	19,1	16,1	2,6	4,8
61 Engros og agenturhandel	74	100,0	29,7	16,2	16,2	24,3	2,7	10,8
611 Engroshandle med konsumvarer ...	23	100,0	26,1	21,7	21,7	17,4	-	13,0
612 Engroshandel med produksjons- midler	31	100,0	29,0	9,7	16,1	32,3	-	12,9
613 Engroshandel med motorkjøretøyer og drivstoff	5	100,0	40,0	20,0	-	20,0	-	20,0
614 Agenturhandel	15	100,0	33,3	20,0	13,3	20,0	13,3	-
61 Detaljhandel	156	100,0	35,9	26,9	20,5	12,2	2,6	1,9
621 Varehandel	-	-	-	-	-	-	-	-
622 Detaljhandel med nærings- og nytellesmidler	43	100,0	41,9	25,6	18,6	9,3	2,3	2,3
623 Detaljhandel med beklednings- og tekstilvarer	29	100,0	48,3	37,9	6,9	6,9	-	-
624 Detaljhandel med møbler og innbo	35	100,0	25,7	20,0	31,4	14,3	5,7	2,9
625 Detaljhandel med jern- og farge- varer, glass, steintøy og sportsutstyr	13	100,0	23,1	53,8	15,4	7,7	-	-
626 Detaljhandel med ur, optiske ar- tikler, musikkinstrumenter, gull- og sølvvarer	9	100,0	55,6	11,1	11,1	22,2	-	-
6271 Detaljhandel med motorkjøretøyer, deler og rekvisita	14	100,0	28,6	7,1	28,6	28,6	7,1	-
6272 Detaljhandel med bensin og smøreoljer	7	100,0	-	14,3	57,1	14,3	-	14,3
629 Detaljhandel ellers	6	100,0	50,0	50,0	-	-	-	-

1) Bare foretak med oppgitt omsetning for ett av årene 1974-78 (ca. 90 % av foretakene).

2) Omsetning ikke medregnet merverdiavgift.

Både i industri og varehandel bestod om lag halvparten av konkursene av rene småforetak med under 1 million kroner i årsomsetning. Tabellen vil ha en innebygget tendens til å være venstre-skjev, i det noen av foretakene kan høre hjemme i en høyere omsetningsgruppe (pga. prisstigning og omsetningsøkning fra 1974-1977 til 1978). Med en såvidt grov inndeling i grupper som i tabell 4.2 vil det likevel ikke redusere tabellens utsagnskraft.

I varehandelen var det mer enn dobbelt så mange konkurser som i industrinæringene, men industrien hadde en større andel store konkurser. Det var om lag like mange store konkurser i industrien som i varehandelen. I detaljhandelen hadde bare 5 prosent av konkursforetakene omsetning over 5 mill.kroner. Snaut 2/3 av foretakene hadde under 1 million kroner i omsetning og vel 1/3 hadde under en halv million kroner i omsetning. Innen detaljhandel med beklednings- og tekstilvarer, detaljhandel med jern- og fargevarer, glass, steintøy og sportsutstyr og detaljhandel ellers var det nesten bare småkonkurser. Noen få store konkurser var det i detaljhandel med nærings- og nytelsesmidler, møbler og innbo og motorkjøretøyer og bensin.

I industri og i engros- og agenturhandel var konkursene jevnere fordelt på omsetningsgruppene, og andelen av store konkurser vesentlig høyere enn i detaljhandelen. Men også i industri- og engrosnæringene hadde omlag en tredjedel av foretakene omsetning under en halv million kroner.

Tabell 4.3. Konkursrate¹⁾ etter sysselsettings- og omsetningsgruppe. Industri og varehandel. Åpnede konkurser pr. 1 000 foretak. 1979

	I alt ¹⁾	Sysselsatte ²⁾			Omsetning (Mill.kr)		
		Under 10	10-49	50 og over	Under 1,0	1,0-1,9	2,0 og over
Industri ³⁾	6,5	5,0	10,8	10,2
Varehandel	5,6	5,7	3,2	2,0	6,1	6,4	4,2
Engros- og agenturhandel	6,0	6,0	6,1	3,1	6,1	8,6	5,2
Detaljhandel	5,4	5,5	1,0	-	6,1	5,9	3,6

1) Ikke medregnet foretak med ukjent sysselsetting og omsetning. 2) Årsverk i varehandel. 3) Fordeling på omsetningsgrupper mangler.

I industrien forekom konkurser mindre hyppig blant små enn blant store og mellomstore foretak. Enmannsforetak utgjorde nesten halvparten av alle små industriforetak. Lite fremmedkapital og institusjonelle forhold ved denne foretaksformen kan være forklaringen på den relativt lavere konkursraten. I varehandelen var imidlertid forholdet omvendt. Konkurser forekom langt hyppigere blant små enn blant store varehandelsforetak. Særlig lav rate har detaljhandelsforetak med over 10 sysselsatte (årsverk). Også i detaljhandelen finner vi mange enmannsforetak, men forskjellen i konkursrate mellom små industriforetak og små detaljhandelsforetak er heller ikke særlig stor. Det mest iøyenfallende trekk ved den relative hyppighetsfordelingen er derfor at konkursraten er høy for store industriforetak og lav for store varehandelsforetak.

4.2. Berørte arbeidsplasser

Vi kan ikke si noe om konsekvensene av de åpnete konkursene. Som beskrevet i figur 3.1 kan et foretak legges ned fullstendig eller drives videre etter en konkurs med samme eller med annen virksomhet, i samme omfang, i redusert omfang, med samme eier (ved akkord), men ny(e) eier(e) eller virksomheten (og sysselsettingen) kan overføres til bedrifter i andre foretak. Det er derfor vanskelig å beregne den totale effekten konkursene har på sysselsettingen i de enkelte næringene. Vi skal nøye oss med å se på antallet arbeidsplasser som blir berørt. Både eiere og ansatte er inkludert i sysselsettingstallene, og i varehandelen er sysselsettingen målt i årsverk.

Tabell 4.4. Tallet på sysselsatte¹⁾ i konkursforetak²⁾ etter næring. Åpnede konkurser. 1979

Næringsgruppe	Antall foretak	Antall sysselsatte	Sysselsatte pr. foretak
Alle næringer	659	5 623	9
Herav:			
Industri	114	2 166	19
Bygge- og anleggsvirksomhet	115	549	5
Varehandel i alt	257	1 140 ³⁾	4 ³⁾
Engros- og agenturhandel	84	583 ³⁾	7 ³⁾
Detaljhandel	173	557 ³⁾	3 ³⁾

1) Sysselsettingstall fra ett av årene 1974-78. 2) Ca. 16 prosent av foretakene har uoppgitt sysselsetting. Disse har fått beregnet sysselsetting lik gjennomsnittet av de øvrige. 3) Årsverk.

I forhold til både bygg- og anleggsvirksomhetene og varehandelsforetakene var industriforetakskonkursene 4-5 ganger så store målt ved sysselsettingen. Industrikonkursene berørte om lag dobbelt så mange sysselsatte som varehandelskonkursene i 1979. Totalt berørte åpnete konkurser vel 5 600 arbeidsplasser i 1979.

Tabell 4.5. Åpnede konkurser i industri og varehandel etter næringsgruppe og sysselsettingsgruppe¹⁾.
 Prosent. 1979

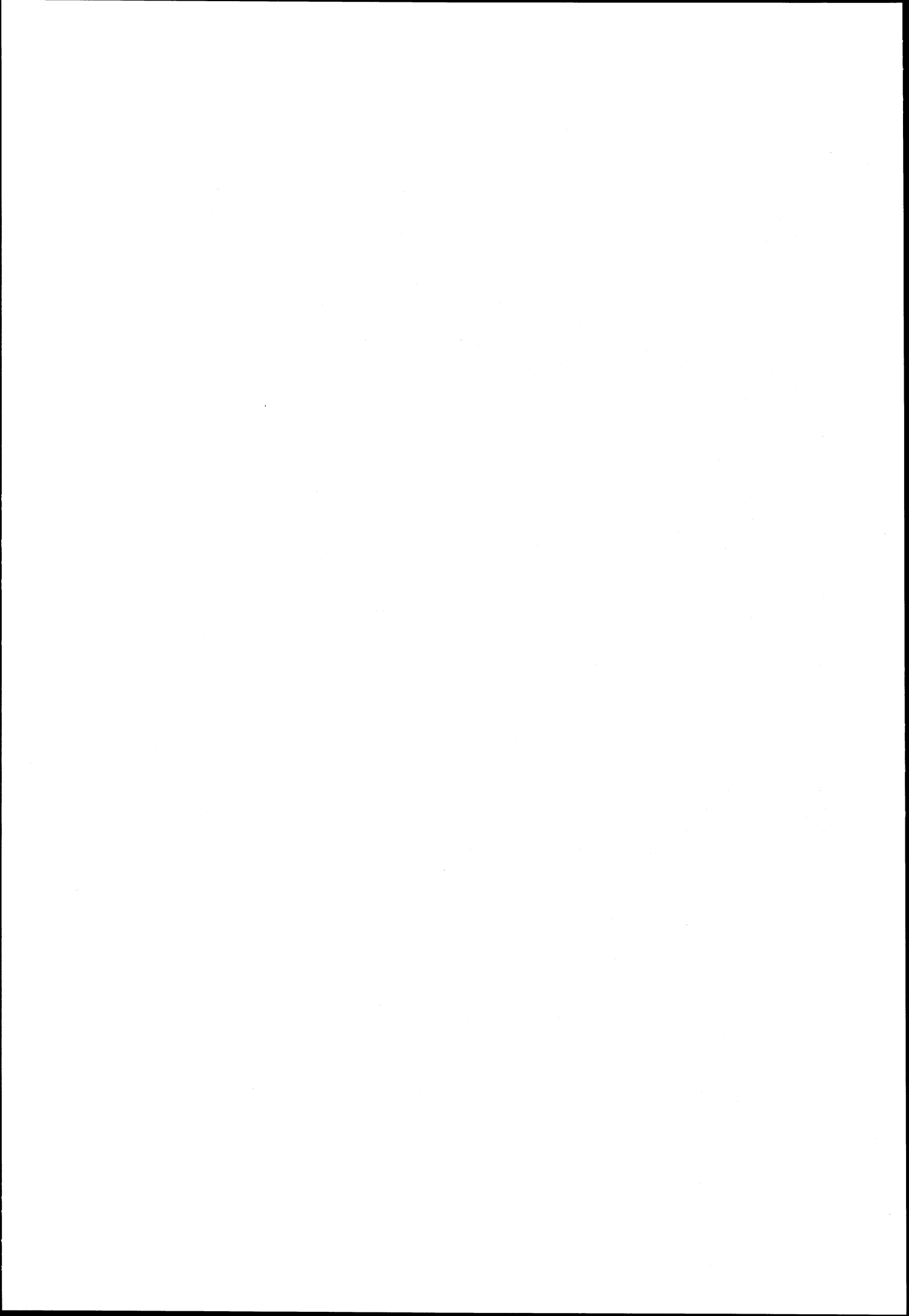
Næringsgruppe	Antall foretak	Sysselsettingsgruppe					
		I alt	0-1	2-9	10-19	20-49	50 og over
I alt	336	100,0	26,2	54,8	9,5	5,7	3,9
3 Industri	106	100,0	15,1	41,5	19,8	12,3	11,3
31 Produksjon av næringsmidler, drikkevarer og tobakksvarer	12	100,0	8,3	25,0	25,0	25,0	16,7
32 Produksjon av tekstilvarer, beklednings- varer, lær og lærvarer	9	100,0	11,1	33,3	-	33,3	22,2
33 Produksjon av trevarer	18	100,0	5,6	38,9	38,9	5,6	11,1
34 Treforedling, grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	11	100,0	27,3	63,6	-	-	9,1
35 Produksjon av kjemiske produkter, mine- raloljekull-, gummi- og plastprodukter .	3	100,0	33,3	66,7	-	-	-
36 Produksjon av mineralske produkter	4	100,0	-	75,0	25,0	-	-
37 Produksjon av metaller	3	100,0	-	-	33,3	-	66,7
38 Produksjon av verkstedsprodukter	42	100,0	19,0	38,1	21,4	14,3	7,1
39 Industriproduksjon ellers	4	100,0	25,0	75,0	-	-	-
61,62 Varehandel	230	100,0	31,3	60,9	4,8	2,6	0,4
61 Engros- og agenturhandel	74	100,0	32,4	54,1	6,8	5,4	1,4
611 Engroshandel med konsumvarer	23	100,0	30,4	56,5	4,3	4,3	4,3
612 Engroshandel med produksjonsmidler	31	100,0	25,8	54,8	9,7	9,7	-
613 Engroshandel med motorkjøretøyer og drivstoff	5	100,0	40,0	40,0	20,0	-	-
614 Agenturhandel	15	100,0	46,7	53,3	-	-	-
621 Detaljhandel	156	100,0	30,8	64,1	3,8	1,3	-
621 Varehushandel	-	-	-	-	-	-	-
622 Detaljhandel med nærings- og nytelses- midler	43	100,0	34,9	60,5	2,3	2,3	-
623 Detaljhandel med beklednings- og tekstilvarer	29	100,0	37,9	62,1	-	-	-
624 Detaljhandel med møbler og innbo	35	100,0	20,0	71,4	5,7	2,9	-
625 Detaljhandel med jern- og fargevarer, glass, steintøy og sportsutstyr	13	100,0	15,4	84,6	-	-	-
626 Detaljhandel med ur, optiske artikler, musikkinstrumenter, gull- og sølvvarer .	9	100,0	55,6	33,3	11,1	-	-
6271 Detaljhandel med motorkjøretøyer, deler og rekvisita	14	100,0	28,6	64,3	7,1	-	-
6272 Detaljhandel med bensin og smøreoljer ..	7	100,0	28,6	57,1	14,3	-	-
629 Detaljhandel ellers	6	100,0	33,3	66,7	-	-	-

1) Bare foretak med oppgitt sysselsetting. Sysselsettingen inkluderer også eiere.

Fire prosent av konkursene bestod av foretak med minst 50 sysselsatte (13 foretak). Ett av disse foretakene var i engroshandel med konsumvarer, de øvrige fordelte seg på industrinæringene. Det var ingen så store konkursforetak i detaljhandelen, men 2 av detaljhandelsforetakene hadde 20 eller flere sysselsatte. I de øvrige næringsgruppene, som ikke er med i tabellene, har vi i alt registrert 7 konkurser med foretak som omfatter minst 50 sysselsatte. I industri og varehandel bestod 80 prosent av konkursene av foretak med færre enn 10 sysselsatte. I detaljhandelen fant vi hele 95 prosent av foretakene i denne kategorien - en tredjedel av disse hadde mindre enn 2 sysselsatte (regnet i årsverk inklusive eiere). Det var ingen vesentlige endringer i andelen av småkonkurser fra 1978 til 1979 selv om våre tall viser en svak nedgang for alle næringer totalt. Endringstallene blir på grunn av frafallet for usikre til at vi kan trekke noen konklusjoner. Det kan tenkes at andelen av store konkurser øker dersom "konkursbølgen" vedvarer. En interessant hypotese er at tallet på konkurser i begrenset grad er konjunkturavhengig, men at tallet på berørte arbeidsplasser ved konkurser i sterkere grad vil samvariere med konjunkturbevegelsene. Vi har imidlertid ikke tilstrekkelig data til å prøve hypotesen i denne omgang.

5. OPPSUMMERING

Nivået for tallet på åpne konkurser og akkordforhandlinger har skiftet fra et stabilt leie på omlag 350 konkurser årlig på 50- og 60-tallet til mer ustabil å variere mellom 500 og 850 konkurser årlig i 70-åra. Foreløpig er toppen i etterkrigstid nådd med 851 åpne konkurser og akkordforhandlinger i 1979 (rekorden i mellomkrigsårene var 1 842 åpne konkurser og akkordforhandlinger i 1926). Det er vanskelig å påpeke hvilke faktorer som forårsaker svingningene i konkurstillene. En viss sammenheng synes det å være mellom endring i bruttoinvesteringene og en etterfølgende endring i konkurstillene. Konkurser berører bare en liten del av det totale antall bedriftsnedleggelse hvert år. Tallet på berørte arbeidsplasser er anslått til om lag 5 600 i 1979. Betydningen for den totale sysselsettingen kjenner vi ikke siden en del av foretakene drives videre etter konkursen. Det er likevel klart at tallet på nedleggelse uten forutgående konkurs har vesentlig større betydning rent sysselsettingsmessig enn det konkursene har. Konkursforetakene var gjennomgående små. Om lag halvparten av konkursene fant sted i foretak med under 1 million kroner i nettoomsætning, og 80 prosent av dem sysselsatte færre enn 10 personer. Selv om det forekom flest konkurser i varehandelen (ca. 1/3 av alle konkursene), var hyppigheten (konkursraten) om lag like høy i industri og varehandel med vel 6 konkurser pr. 1 000 foretak i 1979. Høye konkurstrater fant vi i detaljhandel med musikkinstrumenter, med møbler og innbo og med motorkjøretøyer, samt i produksjon av metaller. Lave konkurstrater fant vi i primærnæringene og innen personlig tjenesteyting. Konkursforetakene var gjennomsnittlig større i industrien enn i varehandelen. Ved konkurser i 1979 ble om lag 2 200 arbeidsplasser i industrien berørt, mot om lag 1 100 i varehandelen.

T A B E L L E R

Tabell 1. Åpnede konkurser og akkordforhandlinger¹⁾ etter næring. 1920 - 1980

Ar	I alt	Jordbruk og skog- bruk	Indu- stri og håndverk	Bygge- og anleggs- virksomhet	Vare- handel	Skipsfart og hval- fangst	Andre 2) næringer og uopp- gitt	Lønns- mottakere ³⁾
1920	484
1921	1 441
1922	1 274
1923	1 210
1924	1 185
1925	1 214
1926	1 842
1927	1 709
1928	1 356
1929	1 050
1930	908
1931	831
1932	1 088
1933	783
1934	640
1935	556
1936	452
1937	374
1938	422
1939	417
1940	324
1941	131
1942	55
1943	89
1944	108
1945	105
1946	116
1947	118
1948	169
1949	211
1950	236
1951	221
1952	248
1953	322
1954	351

1) For perioden 1920 - 1954 er ikke akkordforhandlinger med etterfølgende konkurs holdt utenfor (dvs. de er dobbeltregistrert). 2) Medregnet skipsfart og hvalfangst og lønsmottakere f.o.m. 1974.

3) Tallene for lønsmottakerbo er usikre og trolig overvurdert.

K i l d e: NOS Kredittmarkedsstatistikk, lån, obligasjoner, aksjer mv. NOS Historisk statistikk 1978.

Tabell 1 (forts.). Åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. 1920 - 1980

År	I alt	Jordbruk og skogbruk	Industri og håndverk	Bygge- og anleggsvirksomhet	Varehandel	Skipsfart og hvalfangst	Andre ¹⁾ næringer og uopp-gitt	Lønns-mottakere ²⁾
1955	360	7	120		201	4	6	22
1956	377	4	116	7	200	-	29	21
1957	332	3	83	14	203	2	17	10
1958	374	4	118	18	200	2	23	9
1959	312	6	75	23	184	1	15	8
1960	316	4	83	30	160	8	23	8
1961	339	4	74	28	188	10	18	16
1962	326	8	88	35	157	9	25	4
1963	338	2	44	21	205	6	43	17
1964	335	2	55	21	178	6	71	2
1965	302	-	56	14	155	4	68	5
1966	324	4	76	16	187	2	30	9
1967	312	2	77	10	176	5	35	7
1968	302	3	78	15 ³⁾	156 ³⁾	8	41 ³⁾	1
1969	361	5	97	38 ³⁾	159 ³⁾	7	54 ³⁾	1
1970	338	-	56	31 ³⁾	174 ³⁾	6	71 ³⁾	..
1971	385	4	84	33 ³⁾	178 ³⁾	3	83 ³⁾	..
1972	507	3	81	22 ³⁾	233 ³⁾	13	155 ³⁾	..
1973	649	-	93	65	251	19	221	..
1974	681	7	75	80	200		319	
1975	627	4	88	105	200		230	
1976	524	2	94	78	124		226	
1977	557	1	73	75	150		258	
1978	710	3	114	106	212		275	
1979	852	1	131	111	270		339	
1980	796	6	124	122	214		330	

1) Se note 2, side 26. 2) Se note 3, side 26. 3) For årene 1968 - 1972 er en del bygge- og anleggsbedrifter feilaktig gruppert som varehandel eller "andre næringer".

K i l d e: NOS Kredittmarkedsstatistikk, lån, obligasjoner, aksjer mv. NOS Historisk statistikk 1978.

Tabell 2. Åpnede konkurser i alt, åpnede akkordforhandlinger i alt og nye åpnede konkurser og akkordforhandlinger etter næring. 1977 - 1981 (1. halvår)

	1977	1978	1979	1980	1981 1. halvår
I. Åpnede konkurser i alt	538	671	800	765	400
II. Av dette etter forutgående akkordforhandlinger .	19	25	17	29	10
III. Åpnede akkordforhandlinger i alt	38	64	68	60	23
IV. Nye konkurs- og akkordforhandlinger i alt (I-II+III)	557	710	851	796	413
Av dette:					
Jordbruk og skogbruk	1	3	1	6	-
Fiske og fangst	-	-	1	-	-
Bergverksdrift	7	-	1	1	2
Utvinning av råolje og naturgass	-	-	-	-	-
Annen bergverksdrift	7	-	1	1	2
Industri i alt	73	114	131	123	55
Produksjon av næringsmidler, drikkevarer og tobaksvarer	6	10	13	24	6
Produksjon av tekstilvarer, bekledningsvarer, lær og lærvarer	13	14	12	13	6
Produksjon av trevarer	10	17	24	18	7
Treforedling	3	3	-	3	-
Grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	6	8	12	4	6
Produksjon av kjemiske produkter, mineralolje-, kull-, gummi- og plastprodukter	6	8	7	2	4
Produksjon av mineralske produkter	2	3	5	4	1
Produksjon av metaller	3	2	3	-	1
Produksjon av oljerigger mv.	-	1	-	-	-
Bygging av fartøyer	10	8	16	15	3
Produksjon av verkstedprodukter (ekskl. byg- ging av fartøyer)	13	39	35	37	18
Industriproduksjon ellers	1	1	4	3	3
Kraft- og vannforsyning	-	1	-	-	-
Bygge- og anleggsvirksomhet	75	106	111	122	67
Oljeboring på kontraktbasis	-	-	-	-	-
Annen bygge- og anleggsvirksomhet	75	106	111	122	67
Varehandel	150	212	270	214	105
Hotell- og restaurantdrift	16	9	12	23	14
Utenriks sjøfart	5	11	-	4	2
Transport, lagring, post og telekommunikasjoner (ekskl. utenriks sjøfart)	78	90	90	93	34
Drift av rørledninger	-	-	-	-	-
Annen transport og lagring	78	90	90	93	34
Post og telekommunikasjoner	-	-	-	-	-
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	11	16	34	16	12
Investerings- og holdingselskaper mv.	1	2	2	-	-
Utleie av boligbygg og av andre bygg	1	-	2	2	5
Forretningsmessig tjenesteyting	9	14	30	14	7
Sosial og personlig tjenesteyting	31	24	29	36	16
Uoppgitt	110	124	171	158	106

K i l d e: NOS Kredittmarkedsstatistikk, lån, obligasjoner, aksjer mv.

Tabell 3. Åpnede konkurser i industri og varehandel etter næringsgruppe. 1979

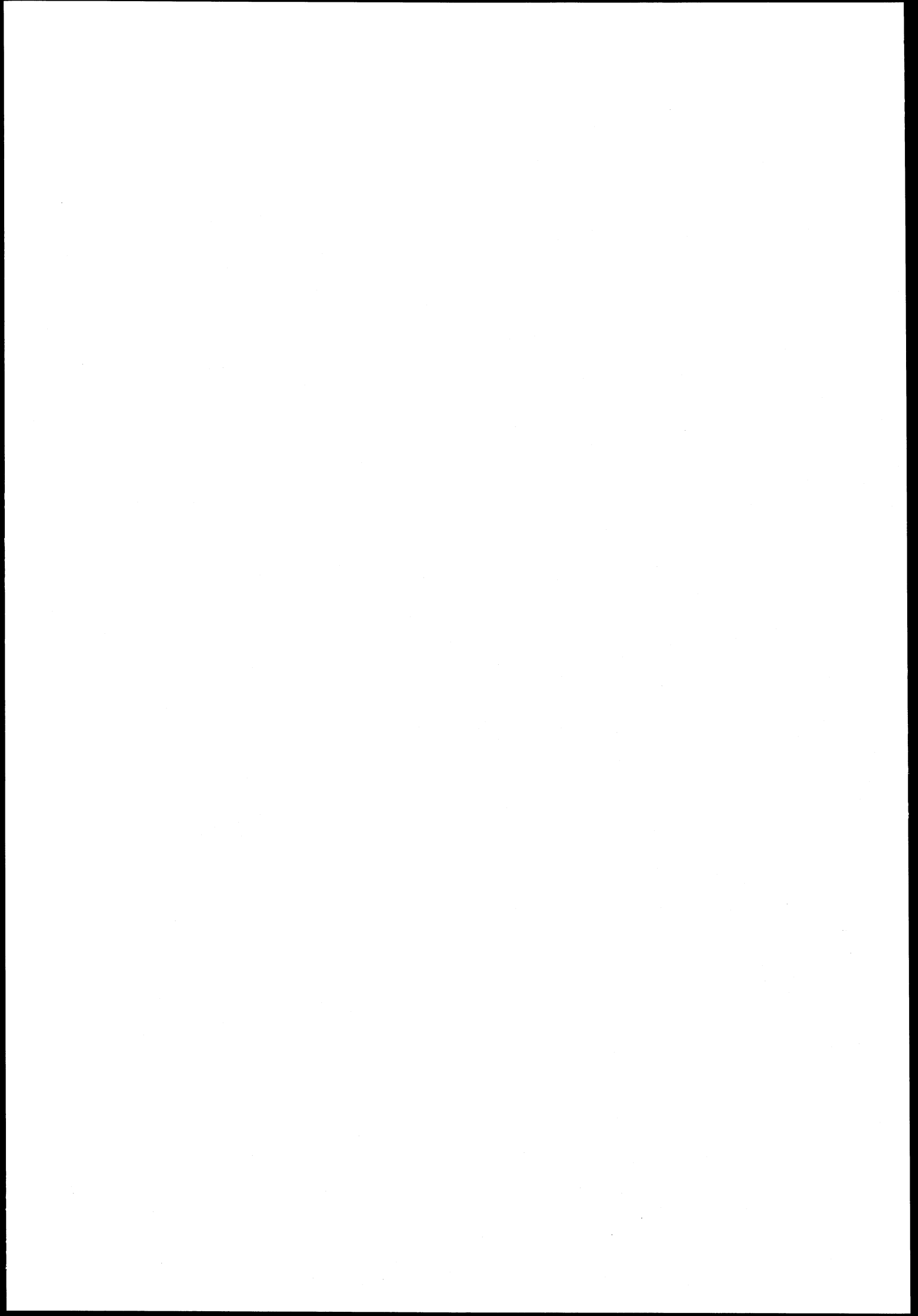
Nærings- gruppe	Konkurser
3, 61, 62 Industri og varehandel i alt	371
3 Industriproduksjon i alt	114
3111 Slakting og produksjon av kjøttvarer	1
3114 Produksjon av fiskevarer	6
3117 Produksjon av bakervarer	6
3212 Søm av tekstilvarer unntatt klær	3
3221 Produksjon av yttertøy av tekstilstoff og plast	6
3229 Produksjon av klær ellers	1
3311 Produksjon av trelast og andre byggevarer av tre	8
3319 Produksjon av trevarer ellers	3
3321 Produksjon av møbler	7
3322 Produksjon av innredninger	1
3421 Grafisk produksjon	6
3422 Forlagsvirksomhet	6
3521 Produksjon av maling og lakk	1
3529 Produksjon av kjemisk tekniske produkter ellers	1
3560 Produksjon av plastvarer	2
3610 Produksjon av keramiske produkter	1
3699 Produksjon av jord- og steinvarer ellers	4
3710 Produksjon av jern, stål og ferrolegeringer	3
3811 Produksjon av husholdningsartikler, håndverktøy, låser og beslag	1
3813 Produksjon av metallkonstruksjoner	2
3819 Produksjon av metallvarer ellers	12
3829 Produksjon av maskiner ellers	6
3831 Produksjon av el-motorer og materiell for el-produksjon	1
3832 Produksjon av signal-, radio og annet telemateriell	2
3839 Produksjon av elektriske apparater og materiell ellers	1
3841 Bygging av fartøyer	17
3843 Produksjon av motorkjøretøyer, unntatt motorsykler	2
3902 Produksjon av musikkinstrumenter	1
3909 Annen industriproduksjon	3
61, 62 Varehandel i alt	257
6111 Engroshandel med nærings- og nytelsesmidler	5
6112 Engroshandel med beklednings- og tekstilvarer	6
6113 Engroshandel med møbler og innbo	7
6119 Engroshandel med konsumvarer ellers	9
6121 Engroshandel med råvarer	3
6122 Engroshandel med jernvarer og bygningsartikler	20
6123 Engroshandel med maskiner og utstyr	12
6131 Engroshandel med motorkjøretøyer	4
6132 Engroshandel med brensel og drivstoff	1
614 Agenturhandel	17
621 Varehushandel	

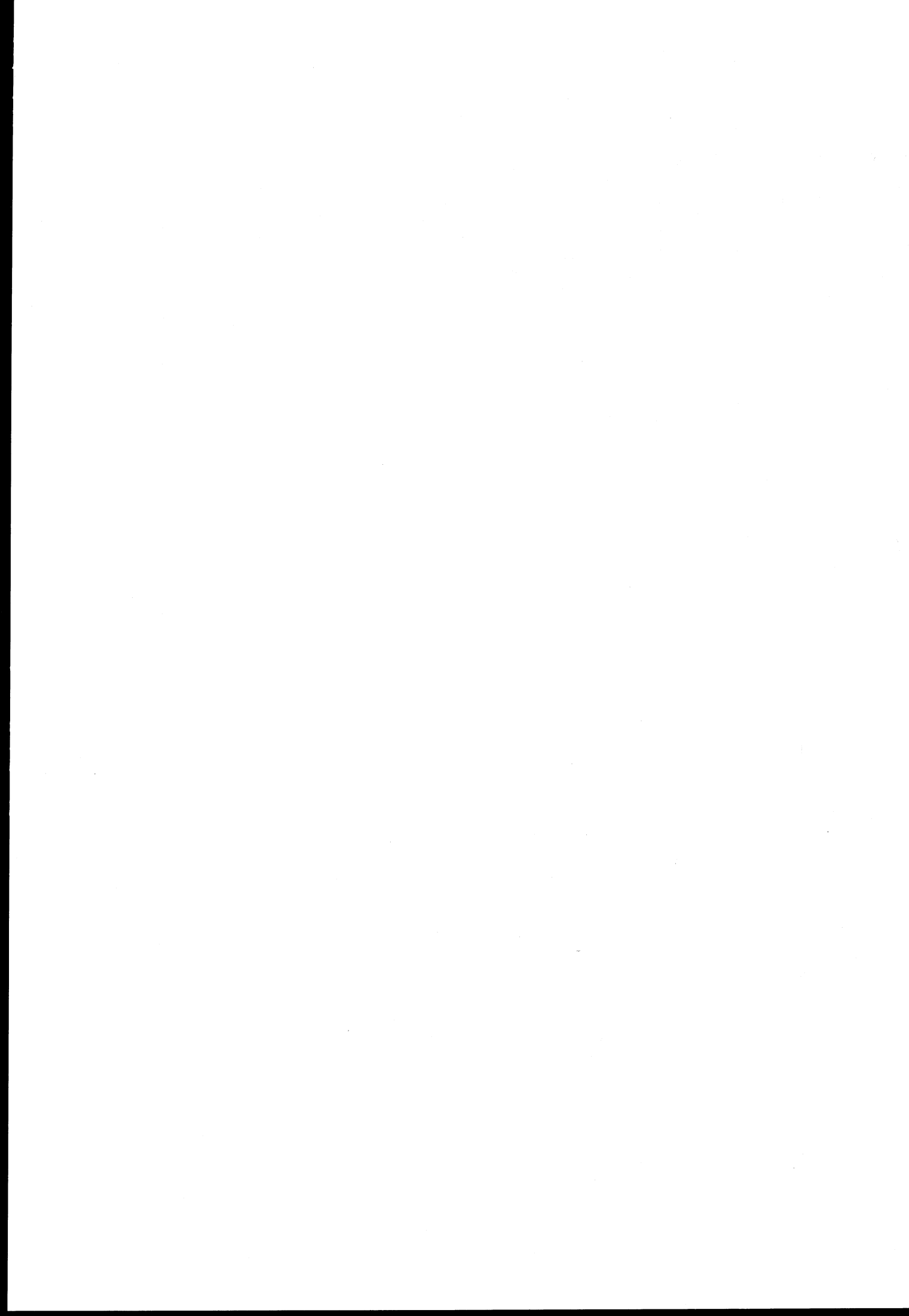
Tabell 3 (forts.). Åpnede konkurser i industri og varehandel etter næringsgruppe. 1979

Nærings- gruppe		Konkurser
6221	Landhandel	10
6222	Kolonialvarehandel	23
6223	Detaljhandel med kjøtt og kjøttvarer	5
6226	Detaljhandel med tobakk, sjokolade, frukt og iskrem	6
6229	Detaljhandel med nærings- og nytelsesmidler ellers	1
6231	Detaljhandel med skotøy	2
6232	Detaljhandel med herrekonfeksjon	4
6233	Detaljhandel med damekonfeksjon	10
6234	Detaljhandel med garn og trikotasje	4
6239	Detaljhandel med beklednings- og tekstilvarer ellers	12
6241	Detaljhandel med møbler og tepper	17
6242	Detaljhandel med radio, fjernsyn, lamper og elektriske husholdningsapparater	20
6249	Detaljhandel med innbo ellers	2
6251	Detaljhandel med jernvarer og kjøkkenutstyr	3
6252	Detaljhandel med maling og lakk	2
6253	Detaljhandel med sportsutstyr	10
6261	Detaljhandel med ur, optiske artikler og fotoartikler	1
6262	Detaljhandel med musikkinstrumenter	8
6263	Detaljhandel med gull- og sølvvarer	1
6271	Detaljhandel med motorkjøretøyer, deler og rekvisita	16
6272	Detaljhandel med bensin og smøreoljer	7
6291	Detaljhandel med bøker og papir	2
6293	Detaljhandel med kosmetikk	1
6294	Detaljhandel med blomster og planter	2
6295	Detaljhandel med brensel	1
6299	Detaljhandel med varer ikke nevnt annet sted	3

Trykt 1981

- Nr. 81/2 Referansearkiv for naturressurs- og forurensningsdata 2. utgave Sidetall 424
Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1233-2
- 81/3 Nils Håvard Lund: Byggekostnadsindeks for boliger Sidetall 127 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1232-4
- 81/4 Anne Lise Ellingsæter: Intervjuernes erfaringer fra arbeidskraftundersøkelsene
Rapport fra 99 intervjuere Field Work Experiences with the Labour Force Sample
Survey Reports from 99 Interviewers Sidetall 40 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1234-0
- 81/5 Bjørn Kjensli: Strukturundersøkelse for bygg og anlegg Vann- og kloakkanlegg
Sidetall 62 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1235-9
- 81/6 Erling Siring og Ib Thomsen: Metoder for estimering av tall for fylker ved hjelp av
utvalgsundersøkelser Sidetall 42 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1509-9
- 81/7 Arne Ljones og Hans Viggo Sæbø: Temperaturkorrigering av energiforbruket
Sidetall 43 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1507-2
- 81/8 Morten Reymert: En analyse av faktorinnsatsen i Norges utenrikshandel med utvik-
lingsland og industriland Sidetall 55 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1506-4
- 81/9 Petter Longva: A System of Natural Resource Accounts Eit rekneskapsystem for
naturressursar Sidetall 26 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1540-4
- 81/10 Stein Erland Brun: Tilgangen på arbeidskraft i fylkene for årene 1971 - 1979
Sidetall 72 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1514-5
- 81/11 Eva Ivås og Kjell Roland: MODIS IV Detaljerte virkningstabeller for 1979
Sidetall 264 Pris kr 20,00 ISBN 82-537-1515-3
- 81/13 Adne Cappelen: Importinnhold i sluttleveringer Sidetall 20 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1545-5
- 81/15 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Årene 1969 -
1981 Sidetall 74 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1554-4
- 81/16 Helgeturer 1978/79 Sidetall 23 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1560-9
- 81/18 Svein Homstvedt, Øyvind Lone og Tore Nesheim: Jordbruksareal ifølge jordregister og
utvalgstillinger. Metodiske forskjeller belyst med materiale fra Trøgstad kommune
Sidetall 62 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1598-6
- 81/19 Arne Faye: Holdninger til norsk utviklingshjelp 1980 Sidetall 62 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1562-5
- 81/20 Knut Fredrik Strøm: Konkurser i industri og varehandel Utvikling, hyppighet og
omfang Sidetall 31 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1569-2
- 81/21 Frank Foyn: Miljøverninvesteringer i industrien. Problemer ved kartlegging av
data Sidetall 34 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1591-9

Pris kr 10,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-1569-2
ISSN 0332-8422